

गुठी संस्थान
अधिकृत द्वितीय श्रेणी, प्रशासन र लेखा समूहको खुला र आन्तरिक प्रतियोगिताको परीक्षाको
पाठ्यक्रम

यस पाठ्यक्रम योजनालाई दुई चरणमा विभाजन गरिएको छ :

प्रथम चरण :- लिखित परीक्षा (Written Examination)

पूर्णाङ्क :- २००

द्वितीय चरण : अन्तर्वार्ता (Interview)

पूर्णाङ्क :- ३०

प्रथम चरण : लिखित परीक्षा योजना (Written Examination Scheme)						
पत्र	विषय	पूर्णाङ्क	उर्तीर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली	प्रश्नसंख्या X अङ्क	समय
प्रथम	प्रशासन र व्यवस्थापन (प्रशासन र लेखा समूहका लागि)	१००	४०	विषयगत-तर्कयुक्त समस्यामूलक	५ प्रश्न × १५ अङ्क = ७५ अङ्क	३ घण्टा
				विषयगत-समस्या समाधान	१ प्रश्न × २५ अङ्क = २५ अङ्क	
द्वितीय	सेवा सम्बन्धी (समूह अनुसार फरक)	१००	४०	विषयगत-तर्कयुक्त समस्यामूलक	५ प्रश्न × १५ अङ्क = ७५ अङ्क	३ घण्टा
				विषयगत-समस्या समाधान	१ प्रश्न × २५ अङ्क = २५ अङ्क	
द्वितीय चरण : अन्तर्वार्ता (Interview)						
विषय		पूर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली			
अन्तर्वार्ता (Interview)		३०	मौखिक (Oral)			

द्रष्टव्य :

१. यस पाठ्यक्रम अनुसार दुई पत्रको लिखित परीक्षा लिइनेछ ।
२. प्रथम पत्र र द्वितीय पत्रको परीक्षा भिन्दाभिन्दै हुनेछ ।
३. लिखित परीक्षाको माध्यम भाषा नेपाली वा अंग्रेजी अथवा नेपाली र अंग्रेजी दुवै हुन सक्नेछ ।
४. प्रत्येक पत्रका लागि छुट्टाछुट्टै उत्तरपुस्तिकाहरु हुनेछन् ।
५. यस पाठ्यक्रम योजना अन्तर्गतका पत्र/विषयका विषयवस्तुमा जेसुकै लेखिएको भए तापनि पाठ्यक्रममा परेका कानून, ऐन, नियम, विनियम तथा नीतिहरु परीक्षाको मिति भन्दा ३ महिना अगाडि (संशोधन भएका वा संशोधन भई हटाईएका वा थप गरी संशोधन भई) कायम रहेकालाई यस पाठ्यक्रममा परेको सम्झनु पर्दछ ।
६. प्रथम चरणको परीक्षाबाट छनौट भएका उम्मेदवारहरुलाई मात्र द्वितीय चरणको परीक्षामा सम्मिलित गराइनेछ ।
७. पाठ्यक्रम लागू मिति : २०७६।१।३०

गुठी संस्थान
अधिकृत द्वितीय श्रेणी, प्रशासन र लेखा समूहको खुला र आन्तरिक प्रतियोगिताको परीक्षाको
पाठ्यक्रम

प्रथम पत्र – प्रशासन र व्यवस्थापन
(प्रशासन र लेखा समूहका लागि)

१. **संविधान र सरकार**
  - १.१ नेपालको संवैधानिक विकास र वर्तमान संविधान
  - १.२ नेपालको संघिय शासन व्यवस्था
  - १.३ सरकारको स्वरूप
  - १.४ कानुनी राज्य, सुशासन, लोकतन्त्र र मानव अधिकार
  - १.५ सार्वजनिक नीति तर्जुमा, विश्लेषण, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्यांकन
२. **सार्वजनिक प्रशासन**
  - २.१ सार्वजनिक प्रशासनको परिचय, उद्देश्य, कार्यक्षेत्र र चुनौतीहरू
  - २.२ सार्वजनिक प्रशासनको संचालन विधि (समन्वय, अधिकार प्रत्यायोजन, अधिकार निक्षेपण (Devolution), सुपरिवेक्षण, अनुगमन तथा मूल्यांकन, अभिलेख व्यवस्थापन, निर्णय लिने प्रक्रिया (Decision Making Process)
  - २.३ प्रशासनिक विधिहरू (कार्य विश्लेषण, कार्य विवरण, कार्य मूल्याङ्कन, कार्य विस्तृतिकरण, कार्य ढाँचा, संगठन तथा व्यवस्थापन पद्धति)
  - २.४ संगठन : गठनका आधार, सिद्धान्त र प्रयोग
  - २.५ कर्मचारी प्रशासनका विविध पक्षहरू: नियुक्ति, बढुवा, तलब सुविधा, सुपरिवेक्षण, बृति विकास, कार्यक्षमता मूल्यांकन र अवकाश
  - २.६ सार्वजनिक उत्तरदायित्व, व्यवसायिकता, नैतिकता, आचरण र अनुशासन
  - २.७ सार्वजनिक बडापत्रको अवधारणा र यसको प्रयोग
३. **व्यवस्थापन**
  - ३.१ व्यवस्थापनको अवधारणा र सिद्धान्त
  - ३.२ व्यवस्थापनका विभिन्न पक्षहरू (नेतृत्व, उत्प्रेरणा, निर्णय प्रक्रिया र सहभागिता मूलक व्यवस्थापन)
  - ३.३ वार्ता तथा सम्झौता गर्ने सीपहरू
  - ३.४ व्यवस्थापन सूचना प्रणाली र सूचना प्रविधि
  - ३.५ मानव संशाधन व्यवस्थापन
  - ३.६ सार्वजनिक संस्थानहरूको व्यवस्थापन र चुनौतिहरू
  - ३.७ व्यवस्थापनका केही प्रमुख पक्षहरू (द्वन्द्व व्यवस्थापन, तनाव व्यवस्थापन, समय व्यवस्थापन, दैवी प्रकोप व्यवस्थापन, संकट व्यवस्थापन र परिवर्तन व्यवस्थापन)
  - ३.८ श्रमिक संगठन (Trade Union) र सामुहिक सौदावादी (Collective Bargaining)
४. **विकास प्रशासन र विकासको आयामहरू**
  - ४.१ विकास प्रशासन सम्बन्धी अवधारणा र चुनौतीहरू
  - ४.२ योजना र परियोजनातर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन प्रक्रिया
  - ४.३ आवधिक योजनाको उद्देश्य, नीति र राष्ट्रिय लक्ष्यहरू
  - ४.४ विकेन्द्रीकरणको सैदान्तिक अवधारणा
  - ४.५ संघियता र स्वशासन
  - ४.६ दिगो विकास र पर्यावरण
  - ४.७ विकासमा महिला सहभागिता र लैङ्गिक अवधारणा
  - ४.८ गरिबी निवारण
  - ४.९ विकासमा जनसहभागिता, विश्वव्यापीकरण र स्थानीयकरण
  - ४.१० विकासमा सूचना-सञ्चार प्रविधिको भूमिका

गुठी संस्थान
अधिकृत द्वितीय श्रेणी, प्रशासन र लेखा समूहको खुला र आन्तरिक प्रतियोगिताको परीक्षाको
पाठ्यक्रम
द्वितीय पत्र – सेवा सम्बन्धी
(प्रशासन समूहको लागि)

१. गुठी व्यवस्था र संस्कृति

- १.१ गुठीको परिचय र प्रकार तथा नेपालको गुठी व्यवस्थाको विकासक्रम
- १.२ गुठी संस्थानको स्थापनाको उद्देश्य, कार्यहरु, संगठनात्मक व्यवस्था, वर्तमान अवस्था, चुनौती र अवसरहरु
- १.३ धार्मिक एवम् सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण, विकास तथा व्यवस्थापन
- १.४ मठमन्दिर, देवालय, शिवालय, स्तुप, चैत्य, विहार आदिको महत्व र त्यसको संरक्षण
- १.५ प्राचीन मूर्ति, गर-गहना र धार्मिक, सांस्कृतिक सम्पत्ती संरक्षण तथा व्यवस्थापन
- १.६ धार्मिक पर्व, पूजा, जात्रा संरक्षण एवं सम्बर्द्धन र गुठी रकमी व्यवस्थापन
- १.७ नेपाली समाजको बनोट, नेपालमा धार्मिक सहिष्णुता र धर्म निरपेक्षता तथा नेपालमा प्रचलित धर्म, रहनसहन, संस्कृति, जातजाति, भाषा, साहित्य र कला
- १.८ नेपालका विविध जात/जाति/वर्ग/समुदायहरुको सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक र धार्मिक अवस्था र रहनसहन
- १.९ नेपालमा रहेका सरकारी र सामुदायिक गुठीहरुको वर्तमान अवस्था तथा नेपाली सभ्यता, मौलिक परम्परा र संस्कृतिको संरक्षण र प्रवर्धनमा गुठी संस्थानले गरेका र गर्नुपर्ने कार्यहरु
- १.१० नेपालमा गुठी जग्गा प्रशासन, संरक्षण र परिचालन, गुठी जग्गा, गुठी संचालनका लागि आय श्रोत र व्ययका क्षेत्र
- १.११ गुठीको सम्पत्ति संरक्षण, गुठी व्यवस्थापन र परिचालनका चुनौती, समस्या र समस्या समाधानका उपायहरु
- १.१२ गुठियार, मोही र मोहियानी हक सम्बन्धी जानकारी
- १.१३ जनसहभागिता परिचालन र गुठी व्यवस्थापन
- १.१४ छिमेकी राष्ट्रहरुका गुठी व्यवस्थापन सम्बन्धी जानकारी
- १.१५ गुठी संस्थान कोष संचालन व्यवस्थापन

२. गुठी व्यवस्थापन सम्बन्धित ऐन, नियमहरु

- २.१ गुठी संस्थान ऐन, २०३३
- २.२ गुठी संस्थान (कार्य व्यवस्था) विनियम, २०४९
- २.३ गुठी संस्थान कर्मचारी सेवा, शर्त तथा सुविधा सम्बन्धी विनियम, २०५१ (संशोधन सहित)
- २.४ गुठी संस्थान आर्थिक प्रशासन विनियमावली, २०६१
- २.५ भूमि सम्बन्धी ऐन, २०२१ र भूमि सम्बन्धी नियमहरु, २०२१
- २.६ मालपोत ऐन, २०३४ मालपोत नियमावली २०३६
- २.७ जग्गा नाप जाँच ऐन, २०१९ र नियमावली
- २.८ प्राचीन स्मारक संरक्षण ऐन, २०१३ र प्राचीन स्मारक संरक्षण नियमावली, २०४६
- २.९ अभिलेख संरक्षण ऐन, २०४६ र अभिलेख संरक्षण नियमावली, २०६३
- २.१० स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- २.११ मुलुकी देवानी (संहिता) ऐन, २०७४, मुलुकी देवानी कार्यविधि (संहिता) ऐन, २०७४

गुठी संस्थान
अधिकृत द्वितीय श्रेणी, प्रशासन र लेखा समूहको खुला र आन्तरिक प्रतियोगिताको परीक्षाको
पाठ्यक्रम

३. आर्थिक प्रशासन

- ३.१ आर्थिक प्रशासनको अर्थ र क्षेत्र, प्रमुख कार्यहरु)
- ३.२ राजस्वका स्रोतहरु, राजस्व परिचालन र राजस्व चुहावट
- ३.३ बजेटको सैद्धान्तिक जानकारी तथा नेपालमा बजेट तर्जुमा, कार्यान्वयन र मूल्याङ्कन व्यवस्था
- ३.४ लेखा प्रणालीको सिद्धान्त र नेपाल सरकारको श्रेस्ता प्रणाली
- ३.५ संगठित संस्था र स्वसाशित संस्थाहरुको लेखापरीक्षण व्यवस्था
- ३.६ वेरुजु असूल, फछ्यौट तथा नियमित गर्ने व्यवस्था, वक्यौता लेखापरीक्षण र वेरुजु सम्परीक्षणमा देखा परेका समस्या तथा तिनको निराकरणका उपायहरु
- ३.७ आर्थिक कार्यविधि ऐन, २०५५, तथा आर्थिक कार्यविधि नियमावली, २०६४
- ३.८ सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ तथा नियमावली, २०६४
- ३.९ भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९
- ३.१० सम्पत्ति सुद्धिकरण (मनी लाउण्डीङ्ग) ऐन २०६४
- ३.११ सूचनाको हक सम्बन्धि ऐन, २०६४
- ३.१२ अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग ऐन, २०४८

गुठी संस्थान
अधिकृत द्वितीय श्रेणी, प्रशासन र लेखा समूहको खुला र आन्तरिक प्रतियोगिताको परीक्षाको
पाठ्यक्रम
द्वितीय पत्र: सेवा सम्बन्धी
(लेखा समूहको लागि)

१. **आर्थिक प्रशासन (राजस्व, बजेट र योजना)**
  - १.१ आर्थिक प्रशासनको अर्थ र क्षेत्र, प्रमुख कार्यहरू
  - १.२ राजस्वका स्रोतहरू र तिनको वर्गिकरण
  - १.३ बजेट वर्गिकरणको सिद्धान्त र किसिम (घाटा बजेट, शून्यमा आधारित बजेट, रोलिंग बजेट, कार्यक्रम बजेट)
  - १.४ नेपालमा बजेट तर्जुमा, कार्यान्वयन र मूल्याङ्कन व्यवस्था
  - १.५ सार्वजनिक आय, खर्च र ऋण व्यवस्थापन
  - १.६ करका सिद्धान्त, राजस्व अधिकार र परिचालन
  - १.७ विकास योजना र बजेटको अन्तरसम्बन्ध
  - १.८ चालु आवधिक योजना
२. **लेखा प्रणालीको सिद्धान्त र नेपालमा यसको प्रयोग**
  - २.१ अन्तर्राष्ट्रिय लेखा प्रणाली र लेखा प्रणालीको सर्वमान्य सिद्धान्त
  - २.२ सरकारी आर्थिक कारोवारको लेखांकन र प्रतिवेदन प्रणाली
  - २.३ सार्वजनिक क्षेत्रको लेखामान र अवधारणा, उद्देश्य र उपयोग
  - २.४ सार्वजनिक खरिद व्यवस्थापन र अवधारणा, उद्देश्य र चुनौती
  - २.५ आर्थिक प्रतिवेदन, आयव्ययको वर्गीकरण र व्याख्या
  - २.६ आर्थिक अनुशासन, आर्थिक कारोवारमा वित्तीय तथा प्रशासकीय जिम्मेवारी, जवाफदेहीता र वित्तीय अनुशासनको मौजुदा स्थिति र समस्या
३. **लेखापरीक्षण**
  - ३.१ लेखापरीक्षण : अवधारणा, आधारभूत सिद्धान्त, संवैधानिक एवं कानूनी व्यवस्था
  - ३.२ आन्तरिक तथा अन्तिम लेखापरीक्षण र अवधारणा, महत्व, उपादेयता तथा अन्तरसम्बन्ध
  - ३.३ कार्यमूलक लेखापरीक्षणको औचित्य र वर्तमान अवस्था
  - ३.४ जोखिममा आधारित लेखापरीक्षण र नेपालमा यसको सान्दर्भिकता
  - ३.५ सार्वजनिक लेखा समिति र महालेखा परीक्षकको काम, कर्तव्य र अधिकार
  - ३.६ लेखा परीक्षण ऐन, २०४८
४. **आर्थिक प्रशासन सम्बन्धी नीतिगत तथा संरचनात्मक व्यवस्था**
  - ४.१ आर्थिक प्रशासनसँग सम्बन्धित निकायहरू
  - ४.२ सरकारी कोष संचालन व्यवस्था
  - ४.३ वेरुजु असूल, फछ्यौट तथा नियमित गर्ने व्यवस्था, वक्यौता लेखापरीक्षण र वेरुजु सम्परीक्षणमा देखा परेका समस्या तथा तिनको निराकरणका उपायहरू
  - ४.४ आर्थिक कार्यविधि ऐन, २०५५, तथा आर्थिक कार्याविधि नियमावली, २०६४
  - ४.५ सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ तथा नियमावली २०६४
  - ४.६ भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९
५. **गुठी, गुठी संस्थान र संस्कृति**
  - ५.१ गुठीको परिचय र प्रकार तथा नेपालको गुठी व्यवस्थाको विकासक्रम
  - ५.२ गुठी संस्थानको स्थापनाको उद्देश्य, कार्यहरू, संगठनात्मक व्यवस्था, वर्तमान अवस्था, अवसर, चुनौती र सम्भावनाहरू
  - ५.३ धार्मिक एवम् सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण, विकास तथा व्यवस्थापन

गुठी संस्थान
अधिकृत द्वितीय श्रेणी, प्रशासन र लेखा समूहको खुला र आन्तरिक प्रतियोगिताको परीक्षाको
पाठ्यक्रम

- ५.४ मठमन्दिर, देवालय, शिवालय, स्तुप, चैत्य, विहार आदिको महत्व र त्यसको संरक्षण
  - ५.५ प्राचीन मूर्ति, गर-गहना र धार्मिक, साँस्कृतिक सम्पत्ती संरक्षण तथा व्यवस्थापन
  - ५.६ धार्मिक पर्व, पूजा, जात्रा संरक्षण एवं सम्बर्द्धन र गुठी रकमी व्यवस्थापन
  - ५.७ नेपाली समाजको बनोट, नेपालमा धार्मिक सहिष्णुता र धर्म निरपेक्षता तथा नेपालमा प्रचलित धर्म, रहनसहन, संस्कृति, जातजाति, भाषा, साहित्य र कला
  - ५.८ नेपालका विविध जात/जाति/वर्ग/समुदायहरूको सामाजिक, आर्थिक, साँस्कृतिक र धार्मिक अवस्था र रहनसहन
  - ५.९ नेपालमा रहेका सरकारी र सामुदायिक गुठीहरूको वर्तमान अवस्था तथा नेपाली सभ्यता, मौलिक परम्परा र संस्कृतिको संरक्षण र प्रवर्धनमा गुठी संस्थानले गरेका र गर्नुपर्ने कार्यहरू
  - ५.१० नेपालमा गुठी जग्गा प्रशासन, संरक्षण र परिचालन, गुठी जग्गा, गुठी संचालनका लागि आय श्रोत र व्ययका क्षेत्र
  - ५.११ गुठीको सम्पत्ति संरक्षण, गुठी व्यवस्थापन र परिचालनका चुनौती, समस्या र समस्या समाधानका उपायहरू
  - ५.१२ गुठियार, मोही र मोहियानी हक सम्बन्धी जानकारी
  - ५.१३ जनसहभागिता परिचालन र गुठी व्यवस्थापन
  - ५.१४ छिमेकी राष्ट्रहरूका गुठी व्यवस्थापन सम्बन्धी जानकारी
  - ५.१५ गुठी संस्थान कोष संचालन व्यवस्थापन
६. **गुठी व्यवस्थापन सम्बन्धित ऐन, नियमहरू**
- ६.१ गुठी संस्थान ऐन, २०३३
  - ६.२ गुठी संस्थान (कार्य व्यवस्था) विनियम, २०४९
  - ६.३ गुठी संस्थान कर्मचारी सेवा, शर्त तथा सुविधा सम्बन्धी विनियम, २०५१ (संशोधन सहित)
  - ६.४ गुठी संस्थान आर्थिक प्रशासन विनियमावली, २०६१
  - ६.५ भूमि सम्बन्धी ऐन, २०२१ र भूमि सम्बन्धी नियमहरू, २०२१
  - ६.६ मालपोत ऐन, २०३४ मालपोत नियमावली २०३६
  - ६.७ जग्गा नाप जाँच ऐन, २०१९ र नियमावली
  - ६.८ प्राचीन स्मारक संरक्षण ऐन, २०१३ र प्राचीन स्मारक संरक्षण नियमावली, २०४६
  - ६.९ अभिलेख संरक्षण ऐन, २०४६ र अभिलेख संरक्षण नियमावली, २०६३
  - ६.१० स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
  - ६.११ मुलुकी देवानी (संहिता) ऐन, २०७४, मुलुकी देवानी कार्यविधि (संहिता) ऐन, २०७४